

**ANIVERSAREA A 2100 DE ANI DE LA UNIREA TERITORIILOR
LOCUIE DE GETO-DACI SUB SCEPTRUL REGELUI
BUREBISTA**

**2100 YEARS ANNIVERSARY FROM THE UNION
OF THE TERRITORIES INHABITED BY THE GETO-DACIANS
UNDER THE SCEPTER OF KING BUREBISTA**

*Colonel (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU**

Rezumat: Burebista a fost un strălucit rege și strateg, un ilustru diplomat și conducător politic, care a reușit să pregătească una dintre cele mai puternice oști din antichitate și să contruiască un sistem eficace de cetăți. El și-a luat pe marele preot Deceneu ca sfetnic pentru puterile sale paranormale. În anii 60-59 Î.Cr. a condus o campanie ofensivă spre vest împotriva triburilor gallilor care ocupaseră vechile teritorii geto-dacice. I-a atacat prin surprindere și i-a învins pe boi și tauriscii alungându-i spre apus. Apoi a dus o a doua amplă campanie spre est și a cucerit toate cetățile-colonii grecești de pe litoralul vestic al Mării Negre.

Ca urmare a acestor acțiuni îndrăznețe și laborioase, Dacia din acei ani luminoși se întindea spre vest pe Dunărea Mijlocie până la Morava, spre nord până la Carpații Păduroși și Nistru, spre răsărit până la Bug și Marea Neagră, iar spre sud era limitată de Munții Balcani (Haemus). La Balcic există un bloc de piatră cu o inscripție privitoare la marele rege geto-dac Burebista.

Cuvinte cheie: Regele Burebista, Dacia, geto-daci, campanii ofensive.

Abstract: Burebista was a brilliant king and strategist, an illustrious diplomat and political leader, who managed to prepare one of the most powerful armies of antiquity and build an effective system of strongholds. He took the high priest Deceneu as his advisor for his paranormal powers. In the years 60-59 BC he led an offensive campaign to the west against the gallic tribes that had occupied the old geto-dacian territories. He attacked them by surprise and defeated the oxens and taurists, driving them west. He then carried out a second large-scale

* Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, secretar științific al Secției de Științe Militare, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, email: esiteanu@yahoo.com

campaign to the east and conquered all the fortress-colonies on the west coast of the Black Sea.

As a result of these bold and laborious actions, Dacia in those bright years stretched west on the Middle Danube to Morava, north to the Forest Carpathians and Dniester, east to the Bug and Black Sea, and south was bounded by the Balkans Mountains (Haemus). In Balchik there is a stone block with an inscription on the great geto-dacian king Burebista.

Keywords: King Burebista, Dacia, geto-dacians, offensive campaigns.

Introducere

Herodot îi amintește pe geto-daci în legătură cu expediția lui Darius (514 Î.Cr.), considerându-i „*cei mai viteji și mai drepți dintre traci*”. El a scris că în spațiul locuit de daci, în secolul VI Î.Cr., s-au așezat Agatârșii – o populație scitică tracizată, care s-a extins în Munții Apuseni. Istoricul Diodor din Sicilia (secolul I Î.Cr.) descria pe traci ca un neam (etnie) unic(ă), ca limbă, datini și religie, răspândiți la Sud și Nord de Dunăre în aproximativ 100 de triburi¹: Bessii și Edonii erau în Munții Balcani (Haemus), Crobizii, Triballii, Moesii, Saii, Paiții, Sirii, Dardanii, Coralii, Chiconii, Yanthiii, Dassarții, Hibriani, Agriani, Odrisii (în sudul Dunării), Geții și Dacii (în nordul Dunării)².

1. Războaiele de pe teritoriile traco-geto-dacilor în secolele III și II Î.Cr.

Regele macedonean Lysimah, în anul 299 Î.Cr., la comanda unei oști puternice a trecut la nordul Dunării, dar regele geto-dac Dromichaites în fruntea unei armate, care unise oștile regilor geto-daci, îl înfrânse și-l captură pe Agatocles – fiul lui Lysimah³.

În anul 292 Î.Cr. macedonenii invadează din nou teritoriul statului geto-dac al regelui Dromichiates și Lysimah este încercuit și luat prizonier⁴. Geto-dacii au pârjolit pământul în timp ce se retrageau din fața puternicei

¹ Alexandru Mica, *Prelegeri de etnologie și etnografie românească*, Editura Romcor, p.29.

² *Ibidem*, pp 29-30.

³ Pausania, I, 9, 7 și *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1984, p.76.

⁴ Diodor din Sicilia, XXI, 12, 1.

armate macedonene. Această strategie sau tactică a reușit pentru că Lysimah a fost „*silit să se predea împreună cu toată oștirea din pricina setei*”⁵.

Poetul antic grec Sofocle (secolul V Î.Cr.) a scris, în tragedia Triptolemos, că regele Charnabon „*a domnit peste geți*”. În timpul războiului Dromichaites și-a pus în valoare calitățile sale de mare strateg, dar apoi s-a dovedit a fi un om politic și un mare diplomat.

În afară de acești doi regi – Charnabon și Dromichaites – din secolele V și IV Î.Cr., în lucrarea „Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți Șefi de stat din spațiul românesc – dicționar”, autori Cristache Gheorghe și Florian Tucă, mai sunt enumerați și alți regi geto-daci din secolele III și II Î.Cr. care au domnit peste geto-daci: Moskon (în Dobrogea) atestat prin moneda sa de argint; Zalmodegikos, Oroles (este atestat de Trogus Pompeius); Remaxos (În Dobrogea); Rubobostes (succesorul regelui Oroles).

Rezultă că statele mici geto-dace s-au format și consolidat în secolele V-II Î.Cr., iar din secolul III Î.Cr. au început să bată monedă proprie de aur sau argint asemănătoare cu cele macedonene sau grecești. Bazându-ne pe datele numismatice se conturează patru state geto-dace în perioada menționată: 1) Limitat de Olt, Dunăre și Munții Retezat, Parâng și Munții Căpățânei; 2) În Ardeal; 3) Între Dunăre, Olt, Marea Neagră și Carpați; 4) În Moldova.

Alianțele militare încheiate între statele geto-dace pentru a respinge invaziile unor armate străine au condus la crearea unor oști din ce în ce mai puternice așa cum a fost, de pildă, oastea comandată de marele rege Dromichaites în anii 300-292. Realizarea unirii politice i-a preocupat pe regi ca Dromichaites, dar orgoliile/vanitatea regilor a fost mai puternică decât ideea de unire. Așadar, dezbinarea dintre regii care nu vroiau să-și piardă prerogativele/avantajele pe care le aveau nu a permis punerea în aplicare a acestei idei. În plus, era nevoie și de o personalitate puternică, de diplomație, de autoritate, dar și de condiții externe care să favorizeze marea unire.

Alexandru Macedon (cel Mare) a condus celebrele campanii rapide încheiate cu victorii răsunătoare: Granicos (331 Î.Cr.), Issos (333 Î.Cr.), Tyr (331 Î.Cr.) și Gaugamela (331 Î.Cr.) creând un imperiu vast.

⁵ Plutarh, *Basileon apofthegmata Kai strategon*, Lysimachos.

Generalul macedonean Zopyrion a invadat cu trupele sale (20 000-30 000 de oșteni) teritoriile geto-dace de la nordul Dunării pentru a extinde dominația macedoneană asupra spațiului geto-dacic. El a traversat Dunărea și a asediat cetatea Olbia, de pe malurile Bugului, care a rezistat. De aceea Zopyrion și-a retras trupele prin teritoriul locuit de geto-daci și când a ajuns la Dunăre a fost atacat de oastea geto-dacilor. Atacul a fost violent și oastea macedoneană a fost nimicită, iar Zopyrion a fost ucis.

Vestea nimicirii oastei lui Zopyrion s-a răspândit rapid în populațiile din Peninsula Balcanică, inclusiv în ținuturile odrise în care a izbucnit o răscoală antimacedoneană condusă de regele trac Seuthes al III-lea. La aceasta a aderat și regele spartan Agis al III-lea care și-a condus trupele la luptă împotriva macedonenilor și a fost înfrânt cu dificultate de generalul Antipatros.

După moartea lui Alexandru cel Mare (321 î.Cr.), diadohii (urmașii lui Alexandru) s-au luptat pentru supremație și s-au proclamat regi începând cu anul 306 î.Cr. Astfel, Lysimah a ajuns rege în Tracia și Ionia, iar Cassandru în Macedonia. Teritoriul geto-dacic dintre Dunăre și Mare a fost înglobat în aria Traciei. În coloniile grecești de pe litoral s-au instalat garnizoane macedonene, stăpânirea acestora devenind din ce în ce mai apăsătoare. Prin anul 313 î.Cr. a izbucnit o răscoală în regiune, la care au participat geții, tracii și populația din coloniile grecești. Răscoala a început în Callatis (Mangalia) și s-a extins rapid în celelalte orașe-colonii de pe litoral, având sprijinul geților, sciților și tracilor⁶. Lysimah, care se găsea la sudul Munților Balcani s-a îndreptat repede spre Odessos pentru a înfrânge răscoala. A atacat prin surprindere oastea geto-daco-tracă și a nimicit-o și apoi a atacat oastea sciților, „*provocându-i mari pierderi*”⁷. Prin bună înțelegere, Lysimah a redevenit stăpânul cetăților de pe litoralul occidental al Mării Negre, cu excepția Callatisului. Acesta a continuat lupta până în vara lui 312 î.Cr. când au venit forțele promise de Antigonos – rivalul lui Lysimah – în Tracia unde au făcut joncțiune cu oastea odrisă comandată de regele Seuthes. Luptele au fost sângeroase și de lungă durată și sleiți de puteri diadohii au hotărât în 311 î.Cr. să facă pace care a durat doar un an. Profitând de războaiele dintre diadohi, geto-dacii și-au extins stăpânirea

⁶ Diodor din Sicilia, XIX, 73, 1.

⁷ *Ibidem*, XIX, 73, 2.

peste Dunăre (în ținuturile de la sudul Istrului). În anul 301 Î.Cr. Antigonos moare în bătălia de la Ipsos.

2. Crearea condițiilor interne și externe pentru unirea geto-dacilor.

Geto-dacii s-au luptat cu vitejie și eroism pentru apărarea pământului sfânt și a libertății. Ei au fost conduși în războaie de regi înțelepți, strategii și tacticieni iscusiți așa cum a fost, de pildă, marele rege Dromichaites. În secolele care au urmat (secolele III și II Î.Cr.) geto-dacii au luptat pentru a respinge invaziile celților, sciților și apoi a bastarnilor. Statele geto-dace se războiau între ele și, numai atunci când erau în primejdie de a fi invadate de alte popoare (migratoare) se coalizau pentru a înfrunta dușmanul comun. Cercetările arheologice ne-au condus la concluzia că în urma invaziilor, numeroase așezări/localități geto-dace erau distruse (rase de pe fața pământului). Capacitatea de apărare a statelor geto-dace a crescut de-a lungul secolelor și ca urmare a meșteșugarilor care deveneau tot mai pricepuți în prelucrarea obiectelor de cupru, aramă, aur, argint și fier, așa cum rezultă din vestigiile numeroaselor așezări de pe teritoriul României și Republicii Moldova. În secolele III-II Î.Cr. a avut loc o invazie mare, în valuri succesive, a celților. Triburile acestora, de la izvoarele Dunării și Rinului, datorită exploziei demografice au început să se extindă radial începând din secolul V Î.Cr. și până în secolul al III-lea Î.Cr. Triburile acestora au invadat un teritoriu imens de la insulele Regatului Unit (Angliei) și până în Asia Mică. Astfel, în anul 387 Î.Cr. ele au invadat Roma și în 278 Î.Cr. au prădat sanctuarul de la Delphi.

Celții au pătruns și în spațiul sacru și profan al geto-dacilor pe câteva direcții, atât simultan, cât și consecutiv. Către sfârșitul secolului IV Î.Cr. ei invadează câmpiile dintre Tisa și Carpații Occidentali; apoi s-au scurs pe văile Mureșului și Someșului în Ardeal. Fiind la apogeul democrației militare, cultura celtică La Tene a influențat cultura geto-dacică din Ardeal și teritoriul dintre Tisa și Carpați. La sfârșitul secolului IV Î.Cr. invazia celtică a avut un caracter distrugător și istoricul Trogus Pompeius povestește: „*Ei (gallii n.a.) sunt un neam de oameni aspri, îndrăzneți și războinici, care au trecut peste culmile nepătrunse ale Alpilor și prin locuri inaccesibile din*

cauza frigului...⁸. Despre luptele geto-dacilor împotriva gallilor (celților), același istoric antic scria: „Gallii înarmaseră 15 000 de pedestrași și 3000 de călăreți, au pus pe fugă trupele geților și ale triballilor (traci) și, amenințând Macedonia, au trimis soli la rege (Antigonos), ca să-i ofere pacea pe bani...⁹”.

3. Începerea procesului de unificare.

De la civilizația celtică, geto-dacii au împrumutat cunoștințe și deprinderi în metalurgia fierului, olărit, prelucrarea armamentului etc. În secolul al II-lea Î.Cr. geto-dacii reușesc treptat să-i alunge pe celți sau să-i asimileze, dar înspre vest dominația celtică s-a prelungit mai mult timp. La sudul Dunării și-au făcut apariția triburile boiilor, tauriscilor și scordiscilor. În Moldova, între carpați și Prut au pătruns triburile războinice ale bastarnilor a căror agresiune a fost oprită de regele geto-dac Oroles care domnea peste teritoriile din sud-estul spațiului intracarpatic și a ținutului dintre munți și Siret. După acest război a urmat o lungă perioadă de pace, timp în care au făcut chiar și o alianță militară. La cererea regelui Filip al V-lea al Macedoniei, oastea bastarnilor a fost de acord să atace pe dardani, vecini ai Macedoniei. În oastea regelui bastarn Clondicus erau și oșteni geto-daci angajați ca mercenari.

După moartea lui Filip, fiul acestuia – Perseu – i-a angajat din nou pe bastarni, promițându-le o plată între 5-10 galbeni (aur). Dar pentru că și-a încălcat promisiunea, bastarnii au devastat teritoriile trace pe unde s-au retras la nord de Dunăre. A urmat invadarea Macedoniei de către romani, când Perseu a fost învins și și-a pierdut tronul. Geto-dacii au reușit să oprească invazia bastarnilor spre sud pe aliniamentul Piatra Neamț, Roman, Crasna, Tiraspol și spre vest pe Carpații Orientali. După anul 80 Î.Cr. (în urmă cu aproximativ 2100 de ani) geto-dacii au eliberat teritoriile de sub stăpânirea bastarnilor.

În prima jumătate a secolului I Î.Cr. erau create condițiile externe ale înfrângerii celților de oastea geto-dacă. Mai era necesară apariția unui rege geto-dac, strateg cu calități excepționale, militare, politice și diplomatice. Acest rege a fost Burebista cu toate că Herodot afirmase că

⁸ Trogius Pompeius, XXIV, 4, 4.

⁹ *Ibidem*, XXV, 1,2.

dezbinarea/disenșiunile dintre regii daco-geți erau atât de mari încât un efort unificator era cu neputință. Dezvoltarea materială și spirituală a geto-dacilor care făceau parte din ramura nordică a tracilor au creat condițiile interne ale marii uniri a tuturor teritoriilor locuite de geto-daci. De fapt geto-dacii încă din secolul al II-lea Î.Cr. au început fie să-i alunge pe celți, fie să-i asimileze, astfel că, în spațiul intracarpatic, la sfârșitul secolului II Î.Cr. enclavele celtice au dispărut¹⁰.

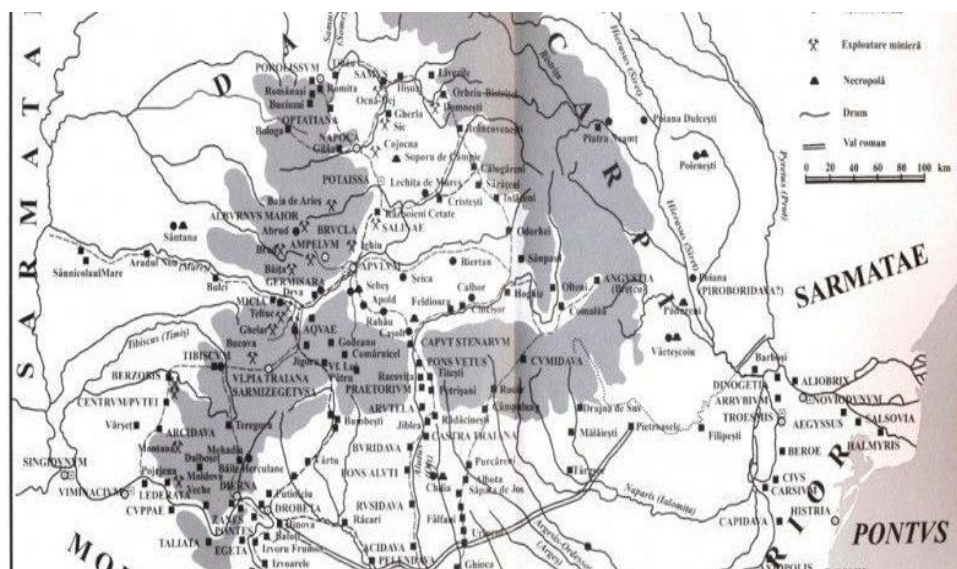

Figura nr.1 DACIA

sursă foto: <https://muzeulolteniei.ro/dacia-romana/>

Și condițiile externe erau prielnice: la sudul Dunării (Istrului) se constituise deja statul odris (trac), mai precis la sudul munților Haemus (Balcani), încă din secolul al IV-lea Î.Cr. Primii regi ai regatului odris au fost Seuthes I, Seuthes II și Seuthes III. În secolul I Î.Cr., unul dintre regii geto-daci era Burebista, strălucit strateg și diplomat, care a înțeles obiectivul politico-militar al geto-dacilor – eliberarea teritoriilor locuite de geto-daci ce mai erau încă sub ocupație străină și reunirea tuturor geto-dacilor într-un

¹⁰ Frontinus, *Stratagemata*, II, 4, 3-4.

singur stat. Regele Burebista a înțeles foarte bine misiunea sa istorică întrucât el era un spirit vizionar, realist, cutezător și în același timp prudent, diplomat dar și iscusit strateg. Istoricii Strabon scria: „Ajunghând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, Burebista, bărbat get, l-a înălțat atât de mult prin exerciții, cumpătare și ascultare față de porunci, încât, în câțiva ani, a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani”¹¹. Cel mai probabil că Burebista a urmat pe tron după moartea tatălui său care fusese rege până în anul 82 Î.Cr. Deci, Burebista a devenit rege în acel an probabil în Ardeal (rege dac) în care era localizat cel mai puternic stat geto-dac. Pe vremea aceea existau în Muntenia și Moldova mai multe stătuțe geto-dace care se războiau între ele. Pe acestea regele Burebista le-a înglobat printr-o unire politică pe cale diplomatică (fără război).

4. Derularea procesului de unificare statală de către regele Dromichaites.

După ce a unit cele câteva state geto-dace aflate pe teritoriul de azi al României și Republicii Moldova, regele Burebista și-a îndreptat eforturile spre vest, urmând linia Dunării unde celții invadaseră cu un secol în urmă teritoriile geților și dacilor. Dintre triburile celților (gallilor) boii și tauriscii ajunseseră la sfârșitul secolului III Î.Cr. până la Tisa, extinzându-se mereu spre răsărit. De aceea Burebista a trecut la o ofensivă puternică prin surprindere împotriva acelor triburi (60 Î.Cr.) pe care le-a alungat spre apus. Ca urmare, boii și tauriscii au ajuns până în Gallia și Noricum. Deci statul Dacia avea teritorii în vest până la Dunărea Mijlocie și Morava, recuperate de la stăpânirea celtă și se întindea din Boemia până la Pontus Euxinus (Marea Neagră) cu centrul la Argedava. Apoi regele Burebista a pus stăpânire pe toate cetățile-colonii grecești de pe litoral.

Campania militară de eliberare a cetăților grecești a fost declanșată în anul 55 Î.Cr. după o pregătire laborioasă. Prima cetate eliberată de Burebista a fost Olbia (la gurile Bugului), iar a doua a fost Tyras (Cetatea Albă) de la Nistru, În schimb, asediul Histriei a durat trei ani. De asemenea, au mai fost asediate cetățile Tomis (Constanța), Odessos (Varna), Apollonia și Dyonisopolis (Balcic). Astfel, până în anul 48 Î.Cr., Burebista a reușit

¹¹ Strabon, VII, 3, 11.

performanța de a crea un stat puternic, una din marile puteri ale lumii antice, o mare putere la Marea Neagră. Armata regelui Burebista, între anii 60-48 Î.Cr. a ajuns la un efectiv de 200 000 de luptători, o forță de care se temeau și romanii. La campania împotriva celților au participat doar forțele din interiorul arcului carpatic, iar cele din sudul și estul Munților Carpați au fost utilizate pentru cucerirea cetăților de pe litoralul Mării Negre.

Marea Unire a tuturor ținuturilor care au aparținut geto-dacilor sub sceptrul regelui Burebista a refăcut unitate etnică, socio-economică, culturală și spirituală a poporului dacoromân. După asasinarea regelui Burebista (44 Î.Cr.), statul geto-dac s-a împărțit în mai multe state mici ca urmare a luptelor dintre foștii regi care își vroiau înapoi privilegiile, inclusiv statutul de regi.

5. Statul geto-dac după anul 44 Î.Cr.

După moartea marelui rege Burebista, Dacia a fost împărțită între pretendenții la tron, la început în patru părți și apoi în cinci bucăți așa cum a scris poetul latin Horațiu în satirra sa „Ce-ai mai auzit despre daci”¹².

Comosicus (Comocius) l-a urmat la domnie pe Burebista în spațiul intracarpatic. Istoricul antic Iordanes a scris: „Iar după moartea lui Deceneus au avut aproape în venerație pe Comosicus, fiindcă era tot așa de discuit. Acesta era considerat de ei (daci) ca rege și preot suprem și ca judecător, datorită priceperii sale și împărțea dreptate ca ultima instanță”¹³. Tot Iordanes scria: „Părăsind și acesta viața, s-a urcat pe tron, ca rege al goșilor (geșilor) și timp de patruzeci de ani (Coryllus) a stăpânit peste neamurile din Dacia”¹⁴.

Concluzii

Regele Burebista a fost un eminent conducător politic și militar al geto-dacilor în perioada, 82-44 Î.Cr., în care a organizat și a derulat campanii ofensive glorioase pentru reunirea teritoriilor geto-dace ocupate de alte etnii în secolele III și II Î.Cr. Marele rege geto-dac a declanșat războaie victorioase împotriva celților din rațiuni politice bine întemeiate și nu din

¹² Gheorghe Cristache, Tucă Florian, *op.cit.*, p.27.

¹³ *Ibidem*, p.27.

¹⁴ *Ibidem*, p.28.

dorința de a jefui și prăda, ci pentru a reintra în posesia teritoriilor străbune. Așadar, el nu a luptat pentru crearea unui mare stat cu un amalgam de populații, așa cum au procedat despoții orientali, ci a unui mare stat geto-dac omogen etnic. De aceea apreciem că deși războaiele declanșate de Burebista erau ofensive, totuși ele au avut prin excelență un caracter vădit legitim. Deoarece geto-dacii erau divizați în secolul II Î.Cr. în mai multe stătuțe (state mai mici) și purtau războaie nu numai cu alogenii, ci și între ele deducem că procesul de unificare statală urma să se realizeze de către unul din acele state. Probabil de către cel mai mare și mai puternic dintre ele, iar Burebista era regele celui mai puternic stat și avea și cea mai puternică armată, iar aceasta reprezenta instrumentul principal pentru realizarea planului strategic de unificare și alungarea triburilor războinice care cuceriseră o parte a teritoriilor geto-dace.

BIBLIOGRAFIE

- GHEORGHE C., TUCĂ F., *Voievozi, Domnitori, Principi, Regi, Președinți și alți Șefi de stat din spațiul românesc—dicționar*, Editura DP Promotion, București, 2004;
- MICA A., *Prelegeri de etnologie și etnografie românească*, Editura Romcor, 2001;
- Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1984;
- Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*;
- Frontinus, *Stratagemata*;
- Trogus Pompeius, *Historiae Philippicae*;
- Trogus Pompeius, *XXIV și XXV*;
- Ptolemeu, *Geografia*;
- Strabon, *Geografia*.

